

Katholiek in Utrecht: Blijf bij ons Heer

Pastorale visie van het pastoraal team van de samenwerkende parochies katholiek Utrecht als oriëntatie voor de rooms-katholieke presentie in Utrecht, aangeboden aan de parochianen en de stad

0. Vooraf

In de voorbereiding van deze pastorale visie diepten wij steeds weer inspiratie op uit het evangeliegedeelte Lucas 24, 13-34 over de leerlingen die naar Emmaüs gaan. Verschillende aspecten van dit verhaal hielpen om ons verhaal helder te krijgen: de situatie van chaos, teleurstelling en verlies waarin de leerlingen vanuit Jeruzalem op weg gaan; de vreemdeling die meer begrijpt van de situatie dan hen lukt - hij is hen vooruit; het oergebed 'Blijf bij ons' dat uit hen opwelt door de intense ontmoeting; het herkennen bij en in het breken van het brood; en, met de herkenning, het verdwijnen van Jezus – nu ligt het bij hen; door het herkennen komt de dynamiek van het evangelie bij de leerlingen op gang (het herinneren 'achteraf' van genade: "Brandde ons hart niet...") en worden ze verkondigers. Onze ontmoeting met dit verhaal grondt en doorademt onze tekst.

1. De wereld waarin wij leven: Utrechtse context

Als Rooms-katholieke parochie en geloofsgemeenschappen in de stad Utrecht weten we ons aangespoord 'de wereld waarin wij leven, met haar verwachtingen, haar idealen en haar dramatische trekken, te leren kennen en begrijpen' (Gaudium et Spes). Alvorens onze pastorale visie voor de samenwerkende parochies (Ludgerus, Salvator en Martinus) te formuleren, vormen we ons een beeld van de stad en de huidige gestalte van de katholieke (parochiële) presentie daarin.

1.1 Onze stad

Als we de contouren van onze stad schetsen – wat zien we dan (zonder de pretentie volledig te zijn):

- Utrecht is met 335 duizend inwoners de vierde stad van Nederland, gelegen in het hart van het land op het kruispunt van verkeersstromen. De stad huisvest een flink aantal hoofdkantoren van grote bedrijven en heeft een breed scala van onderwijsinstellingen. Van de bevolking is 20% student, 30 % van allochtone afkomst. Van de bewoners zijn er relatief veel hoog opgeleid en genieten een bovenmodaal inkomen.
- Utrecht is een stad met een lange historie en vele monumenten in het oude centrum. De stad kent wijken met zeer verschillend karakter en sfeer. De grootstedse allure van de stad neemt toe: vele festivals, vernieuwende bedrijvigheid met jonge startups, groeiende toeristische belangstelling en levendigheid de klok rond. Ongeveer de helft van de bevolking bestaat uit mensen 25-54 jaar. Ook alle stadsproblemen (mensen zonder werk, langdurige armoede, vandalisme, eenzaamheid, dakloos, gebrekkige integratie) zijn in Utrecht te vinden. Er zijn wijken waar dit sterker voelbaar en zichtbaar is dan in andere.
- Utrecht heeft, als alle grote steden, een sterk seculier sfeer heeft. Tegelijk geldt zij ook als de kerkelijke hoofdstad van Nederland. Veel gelovige denominaties zijn in de stad vertegenwoordigd en diverse kerken hebben er landelijke centra en

voorzieningen. De gemeente heeft waardering voor de maatschappelijke bijdrage vanuit de levensbeschouwelijke 'hoek' en heeft een actief beleid tot behoud van kerkelijk erfgoed en architectuur (herbestemming van kerkgebouwen). Opvang van daklozen, verslaafden en ongedocumenteerden en zorg voor minderbedeelden is in Utrecht behoorlijk goed geregeld met vanouds veel gezamenlijke kerkelijke inzet die kan rekenen op gemeentelijke steun.

- In de stad is er voor mensen die zoeken naar verdieping en zingeving een ruim aanbod vanuit vele geestelijke stromingen. Zoals op vele terreinen wordt de zorg voor het 'geestelijk leven' en zingeving in onze tijd beschouwd als een individuele verantwoordelijkheid. Mensen sprokkelen ook op dit terrein als mondige en zelfredzame burgers hun pakket bijeen en kunnen zich bij meerdere stromingen tegelijk betrokken voelen. Lidmaatschap van de institutionele vormen van religie neemt nog steeds verder af. Bij de grote kerken leidt dit tot ingrijpende reorganisaties.

1.2 Onze Rooms-katholieke presentie

In Utrecht had in de zestigerjaren van de vorige eeuw iedere wijk tenminste één parochie met een kerkgebouw en ondersteunende voorzieningen. Sindsdien heeft zich een gestaag proces van krimp ingezet dat nog altijd voortduurt. Er zijn vele parochies samengevoegd en kerken gesloten in de loop van de afgelopen 50 jaar. Nu is een project tot bestuurlijke samenvoeging van de samenwerkende parochies gestart dat bijna alle Utrechtse RK-geloofsgemeenschappen omvat en dat zal leiden tot het beschikbaar houden van twee of drie kerken in Utrecht die in de zondagse eucharistievieringen en de sacramentenbediening zullen voorzien en pastorale steunpunten in de wijken waar de geloofsgemeenschap zo'n centrum van gebed, samenkomst en catechetische en diaconale activiteiten kan dragen.

De huidige Rooms-katholieke geloofsgemeenschappen laten een verscheidenheid aan cultuur en sfeer zien met een sterk accent op ontmoeting en onderlinge steun en betrokkenheid.

Er zijn diverse gemeenschappen van migrantenkerken aanwezig in de stad. Utrecht is een bereikbaar centrum voor een weidse regio. Aan een aantal van hen verlenen de katholieke parochies gastvrijheid.

Verschillende religieuze orden en congregaties zijn aanwezig in de stad

Wat we merken is dat een groot deel van de betrokken gelovigen sterk gericht is op de eigen gemeenschap en haar gebruiken. Voor het in stand houden daarvan betonen zij een grote inzet en trouw. In de geloofsgemeenschappen wordt groot belang gehecht aan de betrokkenheid op elkaar (ook het zieken- en seniorenbezoek) en het samenkomen en vieren op zondag. Daaraan wordt 'identiteit' ontleend. Het ligt vaak niet zo voor de hand een boodschap te hebben aan de buur-gemeenschappen en ook de betrokkenheid op de eigen buurt is soms niet al te groot. Om de heel begrijpelijke reden van steeds minder beschikbare vrijwilligers is men veel met de eigen organisatie bezig.

Dat het merendeel van de Utrechtse bevolking jonger is dan 54 jaar zien we niet terug in de geloofsgemeenschappen. De betrokkenheid van senioren overheerst. Zij vormen de leeftijdsgroep die veelvuldig gebruik maakt van het aanbod en een beroep doet op de parochie. Voor jongere zoekende mensen valt het niet mee om voor hen aantrekkelijke en

passende plekken te vinden. We zien dat het meest gebeuren bij de allochtone gemeenschappen en bij de 'engelse mis'.

De sfeer in onze geloofsgemeenschappen wordt vaak bepaald door zorgen over het eigen voortbestaan en het in stand houden van de activiteiten die altijd al op het programma stonden.

De krimp valt ons vaak zwaar. Hoewel we weten van onze kwetsbaarheid worden we toch regelmatig door de feitelijke omstandigheden overvallen. De uitdaging ligt erin energie, visie en volharding te vinden om ook nieuwe dingen op te pakken. We zien dat het bepalen van prioriteiten lastig is en dat loslaten van wat niet meer wil of gaat vermeden wordt. Bij de Emmaüsgangers zou geleerd kunnen worden dat door het verdriet en de teleurstelling van de verloren zaak heen, nieuwe ruimte en inzicht gevonden kunnen worden. Soms is afsterven en loslaten nodig

Wij als pastoraal team zijn ons ervan bewust dat het in onze dagelijkse werkelijkheid lastig is om vanuit onze bezieling het christelijk geloof op eigentijdse wijze tot uitdrukking te brengen en om voor jongeren en zinzoekers een aantrekkelijke plek te zijn. Als kerk zijn we niet vanzelfsprekend de plaats waar dit gezocht wordt. Van de belangstelling die er is voor bijvoorbeeld kloosters als plekken met mensen die vertrouwd zijn met verdieping profiteren de plaatselijke gemeenschappen nauwelijks mee.

En toch, her en der in de stad zien we evengoed inspirerende en hoopvolle initiatieven.

Hoofdstuk 2 : Onze wereld zien in het licht van Christus

2.1 Christus herkennen

Als rooms-katholieke christenen kunnen wij, geleidelijk of plotseling, Christus herkennen in ons eigen persoonlijke leven. We worden bewust dat Hij werkzaam is en de ervaring opdoen dat ons hart kan branden wanneer we Hem herkennen. Zo wordt het christelijk geloof een persoonlijke ervaring omdat Hij in mijn leven is binnengetreten. Ook door ervaringen van twijfel en verwarring, blijft de grote verwondering dat ook wanneer Hij soms uit ons blikveld geraakt, Hij ons toch niet los laat. Wij leven vanuit de innerlijke zekerheid dat Hij in ons leeft.

Als katholieken herkennen wij Hem dan ook in de gemeenschap die de katholieke kerk is. Wij herkennen hem in het gezamenlijk lezen van de Schrift, in het breken van het brood in de Eucharistie, in de sacramenten, in de levensverhalen van mensen.

Wij herkennen Christus ook elders in onze stad. In het leven van niet-katholieke christenen met wie wij ons door het doopsel in Christus verbonden en verenigd voelen. Wij herkennen Hem ook in het spreken en handelen van alle mensen van goede wil die vanuit hun geweten bijdragen aan het leven in de stad en haar wijken. Wij herkennen hem in bijzonder ook in het gelaat van de armen.

Christus gaat altijd met ons mee: Hij gaat zelfs aan ons vooruit.

2.2 Geroepen tot groei

De ervaring van de aanwezigheid van Christus geeft een dynamiek aan het geloof. Ons begrijpen van Zijn aanwezigheid in onszelf en in de werkelijkheid om ons heen, is in

constante ontwikkeling en groei. In die zin is het geloof ook een weg die we gaan, zoals de pelgrims op weg naar Emmaüs die onderweg nieuwe ontdekkingen doen.

Als individuele gelovigen én als kerkgemeenschap spoort hij ons aan zorg te dragen voor het groeien van ons geestelijke leven. De gemeenschap van de kerk, in al haar diversiteit, staat ten dienste van deze groei. Vanuit de vreugde van ons hart dat brandt, willen wij werken aan gemeenschappen waar mensen de Levende Heer kunnen ontmoeten en waar iedereen zich veilig kan voelen en uitgedaagd. Een ruimte waar iedereen zich gekend, gerespecteerd en geliefd weet, en waar persoonlijke talenten kunnen worden ontwikkeld ten dienste van kerk en wereld.

Wij weten ons geroepen om die innerlijke ervaring van Christus' aanwezigheid te delen en op te wekken in de wereld om ons heen. Wanneer Christus in onszelf groeit, wanneer we Hem daartoe ruimte geven, maakt ons getuigenis het Hem mogelijk om ook elders aan het licht te komen.

Als katholieke geloofsgemeenschap in de stad Utrecht willen wij bijdragen aan de samenleving. Vanuit de overtuiging dat God de wereld liefheeft, dragen wij bij aan groei van menswaardigheid in onze samenleving en aan welzijn voor allen. Immers: 'Iedereen die liefheeft is een kind van God en kent God' (1 Joh. 4, 7). Het is vanuit die overtuiging dat wij hand in hand met onze niet-katholieke en niet-gelovige stadsgenoten willen optrekken.

2.3 Leven vanuit de doop

Vanuit de levende relatie met Christus, die steeds opnieuw gevoed en geactualiseerd wordt, worden wij herinnerd aan onze doop. Het is door de doop dat wij met Hem verenigd zijn en zo tot broeders en zusters zijn geworden en deel van het lichaam van Christus zijn geworden dat de kerk in de wereld is.

Alle gedoopten zijn “medeverantwoordelijken voor het zijn en het handelen van de Kerk”. Zij zijn niet slechts “medewerkers van de clerus” (Benedictus XVI). Binnen de geloofsgemeenschap is iedereen geroepen om vanuit zijn of haar eigen talenten en beschikbaarheid een bijdrage te leveren aan het groeien van God's aanwezigheid in de wereld van vandaag. Priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers hebben de roeping en opdracht, dragen de dienst en zijn verantwoordelijk “om de geestelijke en apostolische groei te bevorderen van hen die al in de parochies geëngageerd zijn: zij zijn de kern van de gemeenschap die gist is voor anderen”¹.

De christelijke traditie zegt dat het doopsel ons tot “priesters, profeten en koningen” maakt. Deze bijbelse woorden hebben allereerst betrekking op Jezus van Nazareth. Hij is de éne hogepriester, de middelaar tussen God en de mensen (cf. Hebr. 8, 1; 1 Tim 2, 5). Hij is de profeet, de leraar, die op unieke en definitieve wijze namens en als God tot ons spreekt. Hij is de koning, als dienaar van zijn volk – en vooral voor de minsten onder hen.

1 Benedictus XVI, toespraak tot het kerkelijk congres van het bisdom Rome (26 mei 2009): https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2009/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20090526_convegno-diocesi-rm.html

Als katholieke gelovigen (zelf, samen in geloofsgemeenschappen en in de kerk) hebben wij deel aan deze drievoudige werkzaamheid van Christus in de wereld.

In ons navolgen van Jezus Christus verwijzen wij in ons bestaan in de wereld naar de relatie met God en de ontmoeting die ons als mensen geschonken wordt. De kerk is de plaats waar God verheerlijkt wordt die in de hele schepping spreekt, waar God verkondigd wordt die onze geschiedenis leidt, en waar de mensheid en de individuele mensen worden omgevormd tot dragers van Gods rijk. Wij zetten ons ervoor in in ons bidden en vieren dit priesterlijk ambt mee te dragen.

In ons navolgen oefenen wij ons onze wereld te zien 'door de ogen van Jezus Christus' en alert te zijn op de tekenen van de nabijheid van het koninkrijk van God en alle krachten die dat dwarsbomen. Wij weten ons gesterkt door het vertrouwen dat de wereld van gebrokenheid en strijd doorbroken is en steeds opnieuw wordt en God redding en uitzicht geeft. Wij zetten ons ervoor in in denken, dialoog en leren, elkaar te scherpen en te voeden en een profetisch élan levend te houden.

In ons navolgen zoeken wij leiding in het evangelie als de grondslag van het ware menszijn en een waarachtig menselijk samenleving. Wij zetten ons ervoor in in zorg, solidariteit en (geweldloze) strijd tekens te stellen hoe het zou toegaan als Gods visie op ons bestaan bepalend zou zijn en Jezus Christus gids en koning zou zijn.

Deze drievoudige roeping wordt in een prachtig Engelstalig zinnetje uitgedrukt: *To love Him more dearly, to know him more clearly, to follow Him more nearly* (Hem inniger liefhebben, Hem helderder kennen, Hem naderbij volgen).

3 Kerk zijn in onze wereld, onze stad - Blijf bij ons Heer

In het Emmausverhaal vragen de leerlingen de nog onbekende medereiziger die hen nieuwe perspectieven laat zien, bij hen te blijven. Later aan tafel herkennen zij hem als Jezus, de Heer die leeft en verrezen is. Met de herkenning verdwijnt zijn tastbare gestalte en wordt de voortgang in hun handen gelegd. De belofte van zijn aanwezigheid vergezelt hen.

3.1 kerkelijke gemeenschap in nivo's

Vanuit de gemeenschap met Christus krijgt de katholieke aanwezigheid in de stad 'georganiseerde' gestalte in de parochie die zichtbaar wordt in geloofsgemeenschappen, activiteiten en projecten. Een geloofsgemeenschap kenmerkt zich als een samengeroepen groep mensen. Zij zijn zich bewust dat zij door het doopsel delen in het drievuldig ambt van Christus: priester, koning en profeet. Als gelovigen in Utrecht zijn wij deel van Christus, volgen wij hem na, vormen zijn lichaam en zijn wij woonplaats van Zijn Geest. Christus aanwezigheid in de liturgie is theologisch en gelovig gesproken het kloppend hart van de kerk. In de praktijk van alledag krijgt dit vorm en inhoud in de gemeenschap. Ieder heeft daarvoor de talenten en kracht van God gekregen en de zekerheid dat Christus met ons meeloopt en samenbrengt in zijn Geest.

De geloofsgemeenschappen in de stad (bijeengeroepen vanuit een activiteit, spiritualiteit, rite, het bij elkaar in de buurt wonen, of rond een kerk of pastoraal steunpunt) ontmoeten, steunen en inspireren elkaar in de Utrechtse gemeenschap die wekelijks bijeenkomst voor

de viering van de eucharistie. Daarnaast komt zij ook op andere momenten samen in een van de beschikbare kerken en pastorale steunpunten.

De geloofsgemeenschap zelf wordt naar wij hopen ook opgebouwd uit en versterkt door kringen van gelovigen die met elkaar met regelmaat in huiskamerverband optrekken om te bidden, te delen en te dienen. Door het als gelovigen samen lezen van de Schrift en het overdenken ervan in wisselwerking met het dagelijks leven, het samen bidden en het omzien naar elkaar en de eigen omgeving werken deze gemeenschappen op praktische wijze de missionaire opdracht Gods liefde levende gestalte te geven uit.

In het verlangen te blijven groeien in geloof en te werken aan een samenleving in Utrecht die goed is voor mensen is het, eveneens als uitwerking van onze missionaire opdracht en met respect voor ieders bijdrage, van belang op diverse nivo's samen te werken en bondgenootschap aan te gaan met andere Utrechtse christelijke kerken. We kunnen van elkaar leren en aan elkaar van onze rijkdom schenken als in een 'uitwisseling van gaven' (H. Johannes Paulus II).

Dit geldt ook voor samenwerking met alle mensen van goede wil alsook met instanties en organisaties die werken aan doelen die met de onze verwant zijn.

Het pastoraal team trekt met al de gelovigen die zich inzetten mee op en heeft als bijzondere taak 'voorop te gaan' door het wekken van inspiratie, het voorgaan in gebed, het bedienen van de sacramenten en het verzorgen van de voorbereiding daarop, het beschikbaar stellen van vakkundigheid, het troosten en bijstaan van mensen, het uit te houden als het moeilijk is, het samen zoeken naar nieuwe vormen en wegen, het verzorgen van contact tussen de gemeenschappen en het onderhouden van de band en verbondenheid met de bisschop en de wereldkerk.

3.2 Samen onze roeping beantwoorden: een profetische, priesterlijke en koninklijke gemeenschap

3.2.1 Een "profetische" gemeenschap: Christus kennen en verkondigen

'Aan de profetische taak van Christus heeft het geheiligde volk van God deel' (*Lumen Gentium* 12). Hiermee drukt het Tweede Vaticaans concilie de overtuiging uit dat de gehele gemeenschap van gedoopten en gelovigen drager is van het evangelie. Wij sluiten ons daar bij aan. Wanneer mensen Christus hebben herkend en ontdekt in hun leven, dezelfde Christus tevens herkennen in het leven van anderen, dan ontstaat er gemeenschap. Zij leven vanuit de "Vreugde van het Evangelie"².

Alle gelovigen zijn geroepen om in hun relatie met God te groeien. Daartoe ondernemen de parochie als geheel, maar ook de lokale gemeenschappen als de huiskerken activiteiten om het mysterie van Christus' aanwezigheid aan het licht te brengen en te onderscheiden.

Alle vormen van catechese en geloofsverkondiging zijn trouw aan de Schrift en de grote traditie van de Kerk en willen tegelijkertijd ook de "tekenen van de tijd" verstaan. Catechese en geloofsvorming zijn gebaat bij veelvormigheid aan perspectieven en aanbod.

2 Cf. *Evangelii Gaudium*

De ‘pelgrimsreis’ van het steeds dieper doorgronden van Zijn aanwezigheid wordt gevoed door de Schrift, getuigenissen van geestelijke schrijvers, kerkelijke documenten en vele rationale en culturele uitingen. Deze samen lezen (bekijken, beleven) en erover met elkaar in gesprek gaan. Ook omvat het inleidingen, lezingen, cursussen, werkdagen en conferenties, leesgroepen en gespreksgroepen, excursies en bedevaarten.

Gelovigen zijn geroepen, uitgedaagd en toegerust om van Zijn liefde te getuigen, zowel in dialoog met medegelovigen, als ook met niet-gelovige tijdgenoten

De sacramentencatechese verdient bijzondere aandacht. De sacramenten en de voorbereiding erop zijn intense onderdelen van het groeiproces van iedere afzonderlijke gelovige, mijlpalen op de pelgrimstocht van zijn of haar geloof³.

3.2.2 Een “priesterlijke” gemeenschap: Christus liefhebben

Het persoonlijke gebed, de liturgie van de Kerk, de eucharistie en andere sacramenten, gebedsmomenten zijn uitdrukking van onze vertrouwelijkheid met Christus en ons vertrouwen op Hem. Het is ook uitdrukking van onze verbondenheid met elkaar als Lichaam van Christus. In elke vorm van bidden en vieren betreden wij de heilige ruimte, waar Hij woont. En zo schept Hij op zijn beurt in ons heilige ruimte, waar wij met Hem vertrouwelijk kunnen spreken of stil zijn.

De leerlingen op weg naar Emmaüs herkenden Jezus in het breken van het brood. Zo zijn ook wij geroepen om Hem te ontmoeten, en bij Hem te vertoeven.

De liturgie (in de eerste plaats natuurlijk de eucharistie) is bron en hoogtepunt van het christelijk leven. Daarin geven wij gestalte aan wie wij zijn in verbondenheid met Christus, één van hart en ziel. De liturgie is het hart van het christelijk geloof: het komt voort uit ons kennen van Christus en leidt naar het dienen handelen in de wereld.

Als katholieke geloofsgemeenschap(en) in Utrecht geven wij onze vertrouwelijke omgang met Christus in meditatie, gebed, aanbidding en op velerlei wijze. Wij scheppen ruimte, voor diversiteit omdat Christus in al deze vormen tot ons komt, onder ons wil verblijven en tot ons wil spreken.

Het blijft belangrijk dat er, naast de kerkgebouwen en het eucharistische centrum, op verschillende plaatsen in de stad mogelijkheden blijven voor het opsteken van een kaarsje en de beschikking te hebben over pastorale steunpunten of devotie-ruimtes.

3.2.3 Een “koninklijke” gemeenschap: Christus dienen in de ander

Het zijn en handelen van christenen in de wereld van vandaag wordt uitgedaagd door de fundamentele overtuiging van het Tweede Vaticaans concilie:

“Vreugde en hoop, verdriet en angst van de mensen van vandaag, vooral van de armen en van hen die, hoe ook, te lijden hebben, zijn evenzeer de vreugde en de hoop, het verdriet en de angst van de leerlingen van Christus: er is werkelijk niets bij mensen te vinden dat geen weerklank vindt in hun hart” (*Gaudium et Spes* 1).

3 Cf. LG 62 ?

Het herkennen van Christus' gelaat en zijn werkelijke tegenwoordigheid in de armen verdient ook in een rijke samenleving als de onze onverdeelde aandacht. Zij wijzen ons de weg naar wat 'zalig' is (Matteus 5,3). Tegelijk vergeten wij de armen elders ter wereld niet. Jezus spreekt in het evangelie over de hongerigen, de dorstigen, de vreemdelingen, de naakten, de zieken en de gevangenen (Mattheüs 25, 35-36).

Naast deze concrete aandacht voor individuele noden, weten we onszelf ook medeverantwoordelijk voor de samenleving. Vanuit het katholieke sociale denken dragen wij actief bij aan welzijn voor allen. Dat kan door bewustwording en speciale activiteiten en acties met betrekking tot ethische vragen, duurzaamheidsvragen, politieke kwesties.

Zo tonen wij de Liefde van God, die "de wereld zo heeft liefgehad dat hij zijn Eniggeboren Zoon heeft geschonken" (Johannes 3, 16). Wij geven door onze diaconale en sociale inzet handen en voeten aan Gods liefde voor de wereld.

(versie 4 februari 2018)